

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. У статті проведено економічну оцінку машинобудівної галузі України в умовах кризи. З урахуванням цієї оцінки зроблено висновки щодо основних факторів, які впливають на її результативність, та надано рекомендації щодо структурних реформ у галузі.

Ключові слова: машинобудування, індекси обсягу продукції промисловості, сальдований фінансовий результат, кумулятивний прибуток, рентабельність від операційної діяльності, оборотні активи, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, сальдо дебіторсько-кредиторської заборгованості, власний капітал.

Аннотация. В статье проведена экономическая оценка машиностроительной отрасли Украины в условиях кризиса. С учетом этой оценки сделаны выводы об основных причинах, которые влияют на ее результативность, и даны рекомендации в области структурных реформ отрасли.

Ключевые слова: машиностроение, индексы объема продукции промышленности, сальдированный финансовый результат, кумулятивная прибыль, рентабельность от операционной деятельности, оборотные активы, кредиторская задолженность, дебиторская задолженность, сальдо дебиторско-кредиторской задолженности, собственный капитал.

Annotation. The article provides economic assessment of Ukraine's machine building under the crisis. Based on that assessment, the author makes conclusions as to the main factors affecting the sector's efficiency and recommendations as to required structural reforms in the sector.

Keywords: machine building, volume indices of industrial production, balanced financial result, cumulative profit, operational profitability, circulating assets, accounts payable, accounts receivable, net indebtedness, own capital.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день машинобудування України за своїми якісними показниками не поступається іншим провідним галузям промисловості, а її частка валової доданої вартості в структурі ВВП складає 3,1%, близько 17,8% валютних надходжень, 7,6% зайнятості, у структурі промисловості на машинобудівну галузь промисловості припадає 18,8% виробництва товарної продукції, 21,2% основних засобів, 19,4% від чисельності працівників.

Від стану машинобудування залежить рівень промислового розвитку України. Ця галузь використовує складні виробничі технології, відповідне їм обладнання та матеріали, висококваліфіковані інженерно-технічні кадри і робітників, вагомий фінансовий капітал. Розвиток машинобудівного виробництва характеризує стан науково-технічного потенціалу країни та рівень забезпечення її безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теоретичних та практичних аспектів розвитку машинобудування були присвячені праці таких вітчизняних та іноземних вчених, як В.Александрова [1], А.Гальчинський [2], В. Геєць [3], Н.Іванова [4], Б.Крижанівський [5], О.Попович [6], М.Портер [7], Н.Тарасова [8] та нормативно-правові акти [9-10].

Метою дослідження є проведення аналізу фінансово-економічних показників діяльності машинобудівної галузі України в умовах кризи.

Основні результати дослідження. Показники діяльності машинобудування не стали виключенням у загальних тенденціях покращення показників економіки України у 2010 р. За даними Державної служби статистики України у 2010 р. обсяги продукції машинобудування підвищились в порівнянні з 2009 р. на 36,1%, що перевищує рівень зростання в промисловості (11,2%) (табл. 1) [11].

Зростання машинобудування України пов'язано зі збільшенням випуску конвеєрів та елеваторів до 4161 шт., або на 12,7%; тракторів для сільського та лісового господарства до 5189 шт., або на 250%; холодильників-морозильників побутових комбінованих з окремими зовнішніми дверцятами до 412,0 тис. шт., або на 26,7%; машин пральних до 167 тис. шт., або на 1,8%; автомобілів легкових до 75,3 тис. шт., або на 14,6%; автомобілів вантажних до 4,9 тис. шт., або на 96%; автобусів до 2723,0 шт., або на 81,2%; вагонів вантажних несамохідних до 39,6 тис. шт., або на 211,8% (табл. 2) [11].

Основні фактори, що впливали на зростання показників виробництва машинобудівної галузі України протягом 2010 р., полягали в наступному: підвищився внутрішній та зовнішній попит та збільшився рівень інвестиційних програм промислових підприємств, що призвело до зростання виробництва всіх видів машин та устаткування; збільшення обсягів перевезення вантажів у зв'язку з покращенням економічної ситуації в Україні та країнах СНД сприяло підвищенню закупівель залізничної техніки; у зв'язку з підвищенням платоспроможного попиту, пом'якшенням умов споживчого кредитування збільшився випуск важливих видів побутової техніки; зростання попиту з боку сільськогосподарських підприємств та фермерів позитивно вплинуло на обсяги виробництва тракторів та сільськогосподарської техніки; збільшення лізингових продажів автомобільної техніки і покращення умов кредитування виробників та споживачів автомобільної техніки зумовили зростання виробництва автобусів, вантажних та легкових автомобілів.

Таблиця 1

**Динаміка індексів промислової продукції у 2006-2010 рр.,
% до попереднього року [11]**

	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2
Машинобудування	111,8	119,0	100,3	55,1	136,1
у тому числі					
виробництво машин та устаткування	102,9	103,0	98,2	62,4	121,1
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	110,7	129,1	93,2	71,8	124,2
виробництво транспортних засобів та устаткування	119,1	130,0	105,7	42,1	161,9

Таблиця 2

**Виробництво основних видів продукції
у 2006-2010 рр. [11]**

	2006	2007	2008	2009	2010
Трактори для сільськогосподарського та лісового господарства, шт.	3703	5282	6339	1445	5189
Холодильники-морозильники побутові комбіновані з окремими зовнішніми дверцями, тис.шт.	731	824	557	325	412
Машини пральні, тис.шт.	208	173	230	164	167
Автомобілі легкові, тис.шт.	267	380	402	65,7	75,3
Автомобілі вантажні, тис.шт.	12,1	11,4	11,8	2,5	4,9
Автобуси, шт.	7660	9127	10188	1502	2723
Вагоні вантажні несамохідні, тис.шт.	23,6	30,8	32,7	23,1	21,5

Враховуючи високу залежність машинобудівної галузі від традиційних зовнішніх ринків збуту продукції (головним чином, російського) та низький рівень диверсифікації зовнішніх ринків, даний фактор виступає суттєвим обмеженням для розвитку машинобудування України.

У машинобудуванні станом на кінець 2010 р. середньооблікова кількість штатних працівників склала 596,1 тис. осіб (94,7% до рівня відповідного періоду 2009 р.), або 19,4% від рівня в промисловості [12].

Середньомісячна заробітна плата у 2010 р. у машинобудуванні склала 2161,51 грн., тобто темпи приросту до рівня відповідного періоду 2009 р. становили 30,7% (табл. 3) [12].

Таблиця 3

Динаміка середньомісячної заробітної плати у 2006-2010 рр., грн. [12]

	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість	1144,59	1481,96	1936,93	2033,51	2500,13
Машинобудування	1024,42	1343,66	1748,32	1652,58	2161,51
у тому числі					
виробництво машин та устаткування	1017,94	1337,	1738,96	1666,21	2136,84
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	928,49	1199,72	1563,89	1569,53	2013,91
виробництво транспортних засобів та устаткування	1111,59	1471,39	1916,76	1705,18	2329,69

Фінансовий стан машинобудування у 2010 р. покращився. Сальдований фінансовий результат машинобудування склав (+) 7176,0 млн. грн. [12].

Кумулятивний прибуток машинобудування збільшився у 2010 р. в порівнянні з 2009 р. до 10809,8 млн. грн., або на 29,2%, а частка прибуткових підприємств машинобудування у 2010 р. збільшилась порівняно із аналогічним показником 2009 р. та склала 62,4 % (2009 р. – 60,7%).

Кумулятивний збиток у машинобудуванні у 2010 р. був суттєво менше, ніж кумулятивний прибуток, що призвело до позитивного фінансового сальдо. Загальний збиток, отриманий підприємствами машинобудування у 2010 р., становив 3633,8 млн. грн. та зменшився до відповідного періоду попереднього року на 43,6%. Падіння збитковості обумовлено збільшенням рівня рентабельності від операційної діяльності підприємств. Так, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств машинобудування у 2010 р. становив 6,6% відповідно (табл. 4) [12].

Таблиця 4

Динаміка рівня рентабельності операційної діяльності у 2006-2010 рр., % [12]

	Рівень рентабельності (збитковості)				
	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість	5,8	5,8	4,9	1,8	3,6
Машинобудування	2,6	4,3	2,9	4,7	6,6
у тому числі					
виробництво машин та устаткування	2,9	3,7	2,8	5,0	4,9
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	3,7	5,4	5,8	8,9	5,6
виробництво транспортних засобів та устаткування	2,1	4,1	1,7	1,1	9,0

Активи машинобудування у 2010 р. збільшилися на 14,8% і склали 157791,6 млн. грн., або 12,8% від рівня цього показника в промисловості. Балансова вартість необоротних активів збільшилась на 7,6% до 57280,2 млн. грн. Даний приріст був пов'язаний зі збільшенням основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів та інвестиційної нерухомості з 37194,3 млн. грн. до 39393,4 млн. грн., або на 5,9% та довгострокових фінансових інвестицій з 10634,0 млн. грн. до 11824,6 млн. грн., або на 11,1%.

Оборотні активи машинобудування України збільшилися на 19,1% з 83544,3 млн. грн. на початок 2010 р. до 99588,6 млн. грн. наприкінці 2010 р. Це збільшення обумовлене зростанням дебіторської заборгованості з 44385,3 млн. грн. до 52596,6 млн. грн., або на 18,5%; оборотних активів в запасах товарно-матеріальних цінностей з 28094,9 млн. грн. до 32564,2 млн. грн., або на 15,9% та грошових коштів з 5262,4 млн. грн. до 7943,7 млн. грн., або на 50,9% [12].

Зміни зобов'язань машинобудування пов'язані зі збільшенням боргового навантаження. Так, обсяг поточних зобов'язань підвищився з 66626,4 млн. грн. на початок 2010 р. до 80349,1 млн. грн. на

кінець 2010 р., або на 20,5%, а довгострокових зобов'язань - з 19676,8 млн. грн. до 23061,0 млн. грн., або на 17,1% [12].

Кредиторська заборгованість на підприємствах машинобудівної галузі у 2010 р. збільшилася з 49917,8 до 66025,2 млрд. грн., або на 32,3%, а у промисловості - з 387801,6 млн. грн. до 481141,9 млн. грн., або на 24,0% (табл. 5).

Це є свідченням того, що в машинобудуванні України складається негативний баланс кредиторсько-дебіторської заборгованості, який свідчить про погіршення взаєморозрахунків підприємств з постачальниками сировини і споживачами продукції в результаті прискорення зростання дебіторської і особливо кредиторської заборгованості. Разом з тим, в результаті більш швидкого зростання кредиторської заборгованості, перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською стало збільшуватись. Так, на 1 січня 2010 р. перевищення становило 5532,5 млн. грн., а на 31 грудня 2010 р. – 13428,6 млн. грн. Збільшення цього показника за 2010 рік склало 142,7%, що свідчить про погіршення розрахунків підприємств машинобудівної галузі. Сальдо кредиторсько-дебіторської заборгованості у промисловості за відповідний період 2010 р. збільшилось з 50006,2 млн. грн. до 71685,5 млн. грн., або на 43,3%. З наведених вище даних можливо зробити висновок про те, що стан взаєморозрахунків підприємств машинобудування з постачальниками сировини і споживачами продукції гірше, ніж у промисловості України (табл. 6) [12].

Власний капітал машинобудування на кінець грудня 2010 р. збільшився на 6,2% у порівнянні з 49856,9 млн. грн. на початок січня 2010 р. і становив 52981,1 млн. грн.

Слід відзначити, що загальне покращення фінансових показників машинобудування було обумовлено зменшенням впливу фінансово-економічної кризи та макроекономічною стабільністю в Україні у 2010 р.

Динамічний та ефективний розвиток машинобудівної галузі України потребує систематичного оновлення виробничого потенціалу (основних виробничих засобів). В Україні масова модернізація підприємств галузі здійснювалася тільки у період індустріалізації та у повоєнні роки. В інші часи існуючі підприємства через брак коштів, як правило, не мали можливості здійснювати модернізацію своєї технічної бази.

Основні засоби, що належать машинобудівній галузі за станом на кінець 2010 р. були оцінені у 234174 млн. грн. (оцінка за переоціненою вартістю) [13].

Так, якщо в машинобудуванні Україні приріст основних засобів у 2009 р. становив 1,9%, а у 2010 р. – 1,5%, то відповідні показники в промисловості дорівнювали 3,5% і 3,0% відповідно (табл. 7).

Показник зносу основних засобів машинобудування у 2010 р. склав 83,4%, що на 19,7% перевищує показник 2006 р. і знаходиться на неприйнятному рівні по відношенню до рівня зносу основних засобів в промисловості (63,0%) (табл. 8). На короткотермінову перспективу рівень зносу основних засобів машинобудування буде підвищуватися, оскільки відповідні відтворювальні характеристики мають тенденцію до погіршення.

Таблиця 5

Динаміка кредиторської заборгованості у 2006-2010 рр., млн. грн. [12]

	Кредиторська заборгованість, всього									
	2006		2007		2008		2009		2010	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
Промисловість	172515,8	190109,4	183952,0	227504,9	224356,3	318140,6	307641,0	402855,4	387801,6	481141,9
Машинобудування	21508,9	26854,9	26792,1	38030,4	38352,6	52378,3	49767,5	53981,9	49917,8	66025,2
у тому числі										
виробництво машин та устаткування	8218,7	9889,0	9832,5	13075,0	13686,0	19747,9	18691,8	21727,9	19204,3	23978,5
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	4631,1	5324,0	4817,2	7007,9	6599,2	9252,0	9003,8	9510,2	8867,0	13041,4
виробництво транспортних засобів та устаткування	8659,1	11641,9	12142,4	17947,5	18067,4	23378,4	22071,9	22743,8	21846,5	29005,3

Таблиця 6

Динаміка сальдо кредиторсько-дебіторської заборгованості у 2006-2010 рр., млн. грн. [12]

	Сальдо кредиторсько-дебіторської заборгованості, всього									
	2006		2007		2008		2009		2010	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
Промисловість	33624,5	25227,1	24536	15659,5	18200	18069,9	13789,9	43885,2	50006,2	71685,5
Машинобудування	5399	4969	5065,1	3980,3	4724	4156,7	4504,2	2661,7	5532,5	13428,6
у тому числі										
виробництво машин та устаткування	3057,1	3201,6	3070,4	1514,4	1905,2	2731,7	1997,3	1399,7	3223,4	4218,5
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	1123,2	1421,8	1254,7	597	575,1	582,6	718,6	-891,3	-347,9	2870,5
виробництво транспортних засобів та устаткування	1218,7	345,6	740	1868,9	2243,7	842,4	1788,3	2153,3	2657	6339,6

**Динаміка індексів основних засобів у 2007-2010 рр.,
% до попереднього року [13]**

	2007	2008	2009	2010
Промисловість	105,6	105,1	103,5	103,0
Машинобудування	103,4	103,6	101,9	101,5
у тому числі				
виробництво машин та устаткування	103,0	103,8	102,5	100,8
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	104,6	105,6	103,3	104,9
виробництво транспортних засобів та устаткування	103,1	102,5	100,8	101,7

**Коефіцієнт зносу основних засобів у 2006-2010 рр.,
% до первісної (переоціненої) вартості [13]**

	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість	58,6	59,0	58,0	61,8	63,0
Машинобудування	63,7	68,4	65,8	81,9	83,4
у тому числі					
виробництво машин та устаткування	61,6	60,2	62,2	89,2	88,9
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	58,5	56,6	56,0	56,0	57,0
виробництво транспортних засобів та устаткування	68,3	77,0	72,4	73,5	82,3

Протягом останніх п'яти років коефіцієнт введення основних засобів (відсоткова частка нової введеної капітальної вартості у первісній (переоціненій) вартості основних засобів) в машинобудуванні зменшився від 7,3% у 2006 р. до 3,3% у 2010 р., або на 4,0%, а в промисловості – від 9,4% до 6,4%, або на 3,0%; коефіцієнт оновлення (відсоткова частка новоствореної капітальної вартості) в машинобудуванні зменшився від 3,3% у 2006 р. до 1,8% у 2010 р., або на 1,5%, а в промисловості - від 5,5% до 3,8%, або на 1,7%. За зазначений період рівень вибуття основних засобів (відсоткова частка вибутих основних засобів) в машинобудуванні скоротився від 4,6% до 1,7%, або на 2,9%, а в промисловості – від 3,0% до 2,5%, або на 0,5%; рівень ліквідаційних списань (відсоткова частка ліквідованих основних засобів) в машинобудуванні скоротився від 1,2% до 0,3%, або на 0,9%, а в промисловості не змінився і становив 0,7% відповідно (табл. 9).

Робота машинобудівної галузі та промисловості залежить від ефективного використання основних засобів. Так, за даними розрахунків автора, показник капіталовіддачі машинобудівної галузі у 2010 р. збільшився до 0,5 пункту (+0,1 пункту), а в промисловості – до 1,0 пункту (+0,2 пункту); показник капіталомісткості машинобудування зменшився до 2,0 пунктів (-0,3 пункту), а в промисловості – до 1,0 пункту (-0,2 пункту). У 2010 р. намітилася позитивна тенденція у машинобудівній галузі пов'язана зі збільшенням продуктивності праці, так при збільшенні капіталоозброєності на 1% відповідне зростання продуктивності становить 1,2%, а у промисловості – 1,2%, що обумовлено збільшенням використання виробничих потужностей (табл. 10) [13].

Інвестиції в основний капітал – це матеріальна частина реальних інвестицій, спрямованих на розширене відтворення основних виробничих та невиробничих засобів. Основними складовими інвестицій в основний капітал є: будівельно-монтажні роботи, придбання устаткування, інструментів, інвентарю та інші капітальні роботи та витрати.

За підсумками 2008 р. інвестиції в основний капітал машинобудування склали у діючих цінах 6189,3 млн. грн. Цей показник у діючих цінах збільшився у порівнянні з аналогічним періодом 2007 р. (приріст склав 15,9%). Однак у порівняльних цінах обсяг інвестицій у 2008 р. щодо аналогічного періоду 2007 р. зменшився на 5,9 % [13].

У 2009 р. показник інвестицій в основний капітал машинобудування склав 3564,3 млн. грн. та зменшився у діючих цінах порівняно з відповідним періодом попереднього року на 42,5 %. У порівняних цінах зменшення даного показника щодо аналогічного періоду 2008 р. склало 48,0%.

Таблиця 9

Коефіцієнти, що характеризують відтворення основних засобів у 2006-2010 рр. [13]

	Коефіцієнти, %			
	введення	у тому числі оновлення	вибуття	у тому числі ліквідації
Промисловість				
2006	9,4	5,5	3,0	0,7
2007	9,5	6,0	3,3	0,7
2008	11,2	6,4	3,3	0,8
2009	6,2	4,0	2,6	0,7
2010	6,4	3,8	2,5	0,7
Машинобудування				
2006	7,3	3,3	4,6	1,2
2007	7,3	3,6	4,7	0,7
2008	7,7	4,5	3,4	0,9
2009	2,8	1,5	1,8	0,4
2010	3,3	1,8	1,7	0,3
у тому числі				
виробництво машин та устаткування				
2006	5,8	3,4	5,6	1,3
2007	8,2	4,3	7,2	1,0
2008	7,6	4,7	4,5	1,0
2009	1,9	1,0	1,6	0,2
2010	1,7	1,1	1,4	0,2
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування				
2006	8,5	4,7	5,5	1,1
2007	9,9	5,8	5,5	0,9
2008	11,5	7,2	5,4	1,1
2009	6,6	4,2	2,2	0,7
2010	7,3	5,6	3,2	0,8
виробництво транспортних засобів та устаткування				
2006	7,9	2,5	3,0	1,0
2007	5,8	2,5	3,0	0,4
2008	6,2	3,2	2,0	0,7
2009	3,8	1,7	2,3	0,6
2010	4,7	1,6	1,6	0,4

За 2010 р. обсяг інвестицій в основний капітал машинобудування склав 4400,2 млн. грн., або 7,5% від рівня в промисловості, що перевищує аналогічний період минулого року у діючих цінах на 23,4%, а у порівняльних – на 12,0% (табл. 11).

З наведеного вище аналізу видно, що поступальний ріст інвестування галузі у 2008 р. під тиском фінансово-економічної кризи об'єктивно трансформувався у падіння інвестиційних вкладень, але починаючи з 2010 р. машинобудування знову почало розвиватись і збільшувати темпи інвестування, незважаючи на протилежні тенденції, які були притаманні промисловості Україні.

Найбільш сприятливою формою фінансування розвитку підприємств є залучення іноземних інвестицій. Іноземні інвестори охоче вкладають свої капітали в українські підприємства машинобудування. Ця сфера діяльності в Україні є для них однією з пріоритетних в промисловості і займає 4 місце за обсягом залученого капіталу. В табл. 12 наведено динаміку обсягу прямих іноземних інвестицій у підприємства машинобудування. З аналізу даних цієї таблиці можливо зробити висновок про те, що у підприємства цієї галузі іноземними інвесторами залучено 1171,4 млн. дол. на початок 2011 р., що становить 8,3 % від обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених у промисловість і 2,6% від загальноукраїнського показника.

Таблиця 10

**Ефективність використання основних засобів у 2006-2010 рр.,
(у фактичних цінах) [13]**

Показники	Одиниці виміру	2006	2007	2008	2009	2010
Промисловість						
Основні засоби	млн. грн	507934,1	638934	729211,5	952882,5	1078977
Валова продукція	млн. грн.	551729,0	717076,7	917035,5	806550,6	1065108,2
Середньооблікова чисельність працівників	тис. робітників	3851,9	3690,0	3527,1	3185,1	3064,1
Продуктивність праці	тис. грн./робітника	143,2	194,3	259,9	253,2	347,6
Капіталоозброєність праці	тис. грн./робітника	131,8	173,1	206,7	299,2	352,1
Зміна продуктивності праці на 1% капіталоозброєності	-	-	1,0	1,1	0,7	1,2
Капіталомісткість продукції	грн./грн.	0,9	0,9	0,8	1,2	1,0
Капіталовіддача	грн./грн.	1,1	1,1	1,3	0,8	1,0
Машинобудування						
Основні засоби	млн. грн.	68289,0	90841,4	99325,0	197251,0	232262,5
Валова продукція	млн. грн.	68730,6	98339,9	121780,4	85833,0	116348,5
Середньооблікова чисельність працівників	робітників	792,5	763,7	733,5	628,9	596,1
Продуктивність праці	тис. грн./робітника	86,7	128,8	166,0	136,5	195,2
Капіталоозброєність праці	тис. грн./робітника	86,2	118,9	135,4	313,6	389,6
Зміна продуктивності праці на 1% капіталоозброєності	-	-	1,1	1,1	0,4	1,2
Капіталомісткість продукції	грн./грн.	1,0	0,9	0,8	2,3	2,0
Капіталовіддача	грн./грн.	1,0	1,1	1,2	0,4	0,5

Таблиця 11

Динаміка інвестицій в основний капітал у 2008-2010 рр. [13]

	2008		2009		2010	
	тис. грн	у % до відповідного періоду попереднього року	тис. грн	у % до відповідного періоду попереднього року	тис. грн	у % до відповідного періоду попереднього року
Промисловість	76617716	94,7	57657633	67,6	58558157	90,5
Машинобудування	6189267	94,1	3564263	52,0	4400184	112,0
у тому числі						
виробництво машин та устаткування	1786386	88,1	1398786	70,5	1370454	88,3
виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	1924247	118,9	1165737	55,0	1470648	114,8
виробництво транспортних засобів та устаткування	2478634	84,4	999740	36,0	1559082	142,6

Таблиця 12

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України на початок року, млн. дол. [13]

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Промисловість	9527,8	10470,3	12421,2	12469,7	13276,4	14042,6
Машинобудування	759,4	966,6	1071,7	1075,5	1145,0	1171,4

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для таких висновків та рекомендацій:

1. На покращення фінансово-економічних показників виробництва машинобудування України впливали наступні фактори:

- зменшення впливу фінансово-економічної кризи та макроекономічна стабільність;
- підвищення внутрішнього та зовнішнього попиту та збільшення рівня інвестиційних програм промислових підприємств;
- збільшення обсягів перевезення вантажів у зв'язку з покращенням економічної ситуації; підвищення платоспроможного попиту та пом'якшення умов споживчого кредитування;
- зростання попиту з боку сільськогосподарських підприємств та фермерів;
- збільшення лізингових продажів автомобільної техніки і покращення умов кредитування виробників та споживачів автомобільної техніки.

2. Розвиток матеріальної бази машинобудування має екстенсивне спрямування – нові капітальні надходження пов'язані з прирощенням парку основних засобів і капітальним ремонтом, тоді як повне заміщення об'єктів, що відпрацювали нормативний строк, практично не здійснюється.

3. Іноземні інвестори охоче вкладають свої капітали в українські підприємства машинобудування. Ця сфера діяльності в Україні є для них однією з пріоритетних в промисловості і займає 4 місце за обсягом залученого капіталу.

4. У середньостроковій перспективі не слід очікувати значного приросту інвестицій в технологічне переозброєння машинобудування, тому необхідно ефективно сполучати два процеси. З одного боку, потрібно максимально використовувати існуючий, частково адаптований до ринкових умов технологічний потенціал із одночасним інвестуванням розробок нових і модернізацією видів продукції, що виробляються, з метою поліпшення їх споживчих властивостей та техніко-економічних параметрів. З іншого - необхідно розширювати прогресивну технологічну базу машинобудування за рахунок вже розроблених і частково упроваджених у виробництво наукоємних технологій, для яких нема потреби створювати нову виробничу базу. Ці позитивні процеси слід реалізовувати у найближчій перс-

пективі при умові, що приріст виробництва спрямовується головним чином на задоволення внутрішнього попиту, а держава здійснює ефективне регулювання цін на продукцію галузей - природних монополістів та умов зовнішньої торгівлі.

5. Враховуючи ключове значення машинобудування для технологічного переозброєння всіх галузей промисловості, державною політикою в сфері розвитку промисловості і машинобудування на найближчі роки повинен бути передбачений перехід країною граничних критичних параметрів: підвищення частки машинобудування в загальній структурі промисловості у 2025 р. до 25-30%, перш за все, за рахунок підвищення рівня інновативності; підняття завантаження промислового виробництва до 70%; підвищення експортної частки машинобудівної продукції до 35%. Докорінне технологічне переозброєння виробництва має забезпечити збільшення обсягу виробленої продукції на одного працюючого в машинобудуванні у 2-2,5 рази, причому випереджаючими темпами повинні розвиватись найбільш високотехнологічні та наукоємні галузі машинобудівного комплексу, а також інструментальне виробництво.

6. В сучасній економіці, коли цілі й завдання трансформації ще не зовсім чітко сформовані доцільно ввести в практику розробку довгострокових програм структурної перебудови промисловості, розрахованих на 10-12 років. У машинобудуванні доцільно, насамперед, розробка програми, пов'язаної з розвитком імпортозаміщення для насичення внутрішнього ринку сучасною технікою, обладнанням і технологіями, які раніше закуповували по імпорту. Крім цього, доцільно також розробити програму інвентаризації основних фондів промисловості для вияву структурно-депресивних виробництв та їх згортання, визволення від застарілої техніки та устаткування, в першу чергу, в пріоритетних галузях. Одночасно необхідне прискорення процесів злиття і поглинання підприємств, в т.ч. в рамках процедури банкрутства, для перегрупування та перепрофілювання основних фондів, а також акумуляції фінансових інвестиційних ресурсів для запобігання їх розпилення. І нарешті, великого значення могла б набути програма, спрямована на розбудову і упровадження нововведень, розвиток нових наукоємних і високотехнологічних виробництв.

7. Особливу увагу при розробці політики імпортозаміщення в машинобудуванні слід приділити питанням використання потенціалу ВПК. Мова йде про вихід оборонних підприємств на ринок цивільної продукції з новою продукцією чи технологією; продаж ліцензій на комерційне застосування розробок, отриманих у ході виконання військових НДР; взаємний перелив капіталу між військовим і цивільним секторами економіки, перехід до технологій подвійного призначення тощо.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток економіки України та напрями його прискорення / За ред. В.П.Александрової.- К.: ІЕП НАН України, 2002.- 77 с.
2. Інноваційна стратегія українських реформ / А.Гальчинський, В.Геєць, А.Кінах, В.Семиноженко.- К., 2002. – 326 с.
3. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М.Геєць, В.П.Семиноженко.- Харків: Константа, 2006.- 272 с.
4. Иванова Н.И. Национальные инновационные системы / Н.И.Иванова.- М.: Наука, 2002.- 243 с.
5. Крыжановский Б.Н. Потенциал машиностроения / Б.Н.Крыжановский.-К.: Наукова думка, 1994.- 353 с.
6. Попович О.С. Науково-технологічна та інноваційна політика: основні механізми формування та реалізації / О.С.Попович.- К.: Фенікс, 2005.- 226 с.
7. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран / М.Портер.- М.: Международные отношения, 1993.- 896 с.
8. Промисловий комплекс України: економічні трансформації та пріоритети розвитку / Н.В.Тарасова, І.С.Калініченко, А.М.Горський, О.С.Зарудна. – К.: Науковий світ, 2005. – 182 с.
9. Державна програма розвитку машинобудування на 2006-2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. №516: [Електронний ресурс]. – Доступний з: zakon1.rada.gov.ua.
10. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. №1174: [Електронний ресурс]. – Доступний з: zakon1.rada.gov.ua.
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г.Осауленко. - К.: ТОВ „Август Трейд”, 2011.- 559 с.
12. Статистичний збірник „Діяльність суб'єктів господарювання” 2010 / За ред. І.М.Жук. - К.: Держкомстат України, 2011.- 453 с.
13. Статистична інформація / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.